

Asia: VN/19189/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston mielenterveyden edistämisen periaatepäätökseksi

Otsikot vastaus- ja kommenttikentille

Lausunnonantajan nimi ja yhteystiedot

Tuomas Tenkanen

Johtava asiantuntija

Järvenpään kaupunki / Hyvinvoinnin palvelualue

tuomas.tenkanen@jarvenpaa.fi

Mielenterveyden edistäminen

Mielenterveyden edistäminen on yhteiskunnan kannalta merkittävä asiakokonaisuus. Nykyisessä työnjaossa, jossa sote-palvelut ovat siirtyneet hyvinvointialueille ja siinä samassa myös iso joukko sote-, mielenterveys- sekä päihdetyön ammattilaisia kunnat toteuttavat edistävää mielenterveystyötä osana lakisääteisiä palvelujaan sekä osana muuta hyvinvointityötä.

Mahdollistamalla turvallisen arkiympäristön, tuottamalla muun muassa liikunta-, nuoriso-, kulttuuri- ja museo- sekä kirjastopalveluita kunnat edistävät mielenterveyttä. Näin tapahtuu toki myös järjestämällä lakisääteiset varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut.

Kuntien näkökulmasta ja nykyisestä työnjaosta johtuen, parempi käsite olisi ehkä mielen hyvinvoinnin käsite. Mielen hyvinvointia kunta edistää yhteistyössä monien yhdistysten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa tukemalla toimijoita esimerkiksi tilojen ja avustusten muodossa.

Hyvinvointialueiden haastava taloustilanne karsii palvelut minimiin, jolloin paine kuntaa kohtaa kasvaa, jolla puolestaan ei ole enää varsinaista korjaavan työn osaamista samalla tavalla kuin ennen

sote-uudistusta. Hyvinvointialueiden mahdollisuudet tukea alueellisia ja paikallisia yhdistyksiä ovat vaarassa heiketä.

Mielenterveys pääomana

Mielenterveys pääomana -tavoitteet ovat universaaleja ja sinänsä hyvin kannatettavia. Mielen hyvinvoinnin ja/tai positiivisen mielenterveyden käsitteiden kautta tarkasteluna hyvinvointitalouden näkökulma on tervetullut lähestymistapa.

Kunnan keinot vaalia mielen hyvinvointia riippuvat perustehtävien laadukkaasta toteuttamisesta. Koulutus mielenterveyden kysymyksiin on sinänsä tervetullutta, mutta kunta ei voi paikata hyvinvointialueen resurssivajetta tai muodostua korjaavien palveluiden odotushuoneeksi. Kunnan nykyisten palveluiden osaamisen vahvistaminen mielenterveyskysymyksissä on tarpeen, mutta se ei saa olla pois jostakin toisaalta.

Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa

Tässä kokonaisuudessa nykykunnilla on vahvin pohja palveluittensa kautta, erityisesti lakisääteisten varhaiskasvatus-, opetus- ja nuorisopalveluiden kautta, mutta myös muiden kuten kulttuurin eri palveluiden ja liikuntapalveluiden keinoin. Nämä palvelut myös tekevät vahvaa yhteistyötä keskenään ja näin vaikutus voimistuu ja toiminta voi olla vaikuttavaakin.

Tämän päivän maailmassa vaikuttaa monia haastavia tekijöitä, joihin kunnan keinoin on vaikeaa tai lähes mahdotonta vaikuttaa kuten lapsiperheköyhyys, päihteiden käyttö jne., joiden palvelut korjaavan työn osalta ovat hyvinvointialueilla.

Helposti myös unohtuu kotien vastuut ja mahdollisuudet, tässä ajassa korostuu voimakas usko palveluiden kaikkivoipaisuuteen, vaikka lopulta mikään yksittäinen palvelu tai toimintatapa ei koskaan yksin riitä.

Periaate-luonnoksessa tuodaan useaan otteeseen järjestöjen tuen mahdollistaminen mielenterveyden rakentamisessa. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että hallituksen kehysriihessään tekemät linjaukset leikkaavat järjestökentän rahoitusta.

Mielenterveysoikeudet

Tavoitteet ovat oikeasuuntaisia ja linjassa pohjoismaiseen hyvinvointiajatteluun sisältyvän ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittamisen kanssa. Kunnan näkökulmasta stigman ja syrjinnän vastaisen työn suositukset vaikuttavat lupaavalta työkalulta tavoitteiden saavuttamiseksi. Kunta ei yksin kuitenkaan omin toimin ja palveluin voi saavuttaa tavoitteita .

Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut

Kuten edellä on todettu lasten ja nuorten osalta kunnan palvelut ovat vankimmalla pohjalla. Ikääntyminen on haaste, johon palvelut olisi vahvemmin sovitettava ja melko piankin, nimenomaan

korjaavien palveluiden osalta, jolloin puhutaan hyvinvointialueiden riittävästä ja oikein kohdennetuista resursseista. Kunnat tekevät vahvaa yhteistyötä ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja mitä parempana ja mitä pitempään se säilyy, tukee se myös positiivista mielenterveyttä. Kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutukset tiedetään jo melko hyvin, mutta tässä kunnilla on kirittävää. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia olisi hyvä tuoda myös tässä osiossa esille, nyt niihin ei ollut tässä viittauksia.

Hyvä mielenterveysjohtaminen

Mielenterveysjohtaminen sinänsä sisältyy kaikkeen johtamisen yhtenä näkökulmana kuten vaikkapa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen tai ajattelumallina kuten terveys kaikissa politiikoissa. Kunnan ja hyvinvointialueen yhteensovittavan yhteistyön johtamisessa on haasteta, kun resurssit ovat niukat molemmilla puolilla.

Itsemurhien ehkäisy

Oivallinen kokonaisuus. Kunnan näkökulmasta tässä keskiössä kunnan ammattilaisten puheeksiottovalmiuksien jatkuva kehittäminen ja osaamisen vahvistaminen. Jos tähän suunnattaisiin enemmän voimavaroja ja tukea, korjaavien palveluiden kuorma kevenisi.

Tiivistelmä sisällöstä

Luonnoksen kokonaisuus on selkeä, looginen ja sisältää tärkeitä nostoja. Kunnan kannalta katsottuna monet linjaukset kuitenkin vaikuttavat jäävän hieman etäisiksi. Joka tapauksessa mielenterveyden edistäminen on niin tärkeä asia yhteiskunnan ja sen elinvoiman, yhteisöjen ja yksilöiden kannalta, että tällaista linjaavaa ohjausdokumenttia tarvitaan.

Tenkanen Lauri
Järvenpään kaupunki